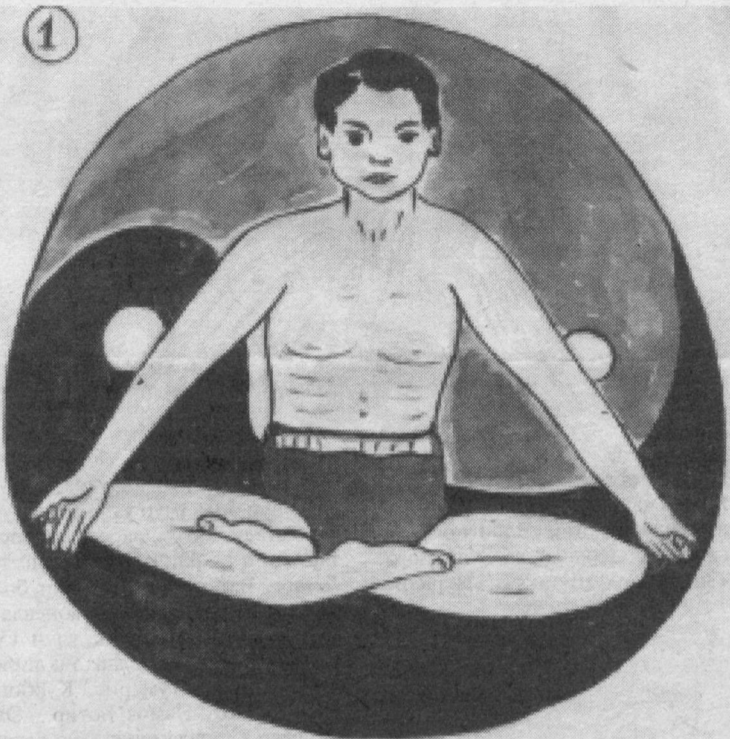

Ассалому алайкум «Тонг юлдузи»!

Бу сафар хинд санъатига оид чизган расмларимни юбораяпман. Амакиларим Саиджон, Хаётжон ва дадам Хатха йога билан

шуғулланадилар. Сиддиқжон амакимдан мусика сирларини ўрганапман. Саид амакимдан эса йога сирларини ўрганапман. Ахир халқимизда бир йигитга қирк хунар ҳам оз деган мақол бор-ку. Тенгдошларимни ҳам ана шу санъат билан шуғулланиш-

ларини истар эдим. Амакимнинг айтишларича бу санъат билан шуғулланган одам ҳеч касал бўлмас экан. Мен ҳам дўстларим соғсаломат бўлишларини хоҳлардим.

Салом билан,
Лочинбек ИСМОИЛОВ,
Олтиариқдаги
12- мактаб ўқувчиси.

Мени экди Мирниёз, Менинг

исмимдир пиёз.

Саримсоқ менинг дўстим, Бор кўп қаватли пўстим.

III АКАР

Ҳар тонг нонушта, Қилган онимда. Шакар,

40 ҲУНАР ОЗ

БИЗ КАШФ ЭТГАН ҚАЙНАР БУЛОҚЛАР

Қулоқсиз Чумчуқ

Ўрмонда бир дарахт устидаги кичик уйчада икки чумчуқ тинч-тотув яшашар экан. Қунлар ўтиб она чумчуқ тухум қўйибди ва бир куни жажжи полапонча тухумни ёриб чиқибди. Ота-она чумчуқлар жуда хурсанд бўлишиб, полапонларини тарбиялай бошлашибди.

Қунлар ўтиб, халиги полапонча ҳам улгайибди. Лекин мен катта бўлдимку деб кеккайма, ота-онасининг гапларига кулоқ солар, уларнинг рухсатсиз ташқарига чиқмас, чиқсаям уясидан узоклашмас, шовқин солмас, фойдаси йўқ гапларни гапирмас экан. Ота-онаси чумчуқни овчилардан эҳтиётлаб унга: «Эй, ўғлим, билгинки, овчилар дарахт тагида ов қилишади. Агар сен овоз чиқарсанг дарахт устида борлигини билиб сени тутиб олишади,»- деб насиҳат беришаркан. Чумчуқ ота-онасига итоат қилган ҳолда уларнинг гапларини ҳеч икки қилмас экан.

Қунлар ўтиб Оллох уларга яна бир полапон ато этибди. Катта чумчуқ учун ука дунёга келди. Ака укасини жудаям яхши кўрар, уни кўп ўйнатар, эркалатар эди. Ота-онаси эса уни тарбиялаш баробарида акасига айтган ўғитларни укасига ҳам айттарди. Лекин кичик чумчуқча ота-онасининг гапларига кўпам кулоқ солмас

экан. Бир куни катта чумчуқ укасининг у шохдан бу шохга учиб юрганини ва овозини баланд кўтариб сайраётганини, хатто унинг овозидан ухлаётганлар ҳам безовта бўлаётганини кўрди ва укасига: «Эй ука, агар сени ота-онамиз бу ҳолда кўрса жуда газабланишади ва сени яхши кўрмай қўйишади»- дея ота-онасининг гапларини эслатди. Лекин кичик чумчуқ акасининг гапига парво ҳам қилмасдан хурсанд бўлиб ўйнайверди, чунки у гапиришни, учини билиб олган эди-да! Кичик чумчуқча уйга кел-

ганда ота-онаси хафа бўлиб ўтирарди. Шунда у «мен учини, гапиришни машқ қиляпман», деди. Шунда ота-онаси: «Сен ҳали ёшсан. Бизнинг гапимизга кирмай ҳар жойда овозингни чиқариб юраверсанг, вахший хайвонлар сени еб қўйиши мумкин, айниқса овчилар тутиб олишса борми, тирик қўйишмайди. Озгина сабр қил, катта бўлиб олгач бемалол учиб юраверсанг, дея насиҳат қилишди. Лекин кичик чумчуқ ота-онасининг насиҳатларига кулоқ тутмасди. Қунлардан бир куни чумчуқча овозини баланд

кўтариб, у ёқдан буюкқа учиб юрар экан. Баногоҳ дарахт тагида ухлаётган овчи уйғониб кетди ва дарров милтигини тўғрилаб ўқ отди. Ўқ чумчуқнинг қанотига тегди. Қулаётган қушча зўрға дарахтнинг бир шохига илиниб қолди. Шу пайт беихтиёр акасининг, ота-онасининг гапларини эслаб ўз-ўзига деди: «Агар овозимни чиқармаганимда мени овчи билмаган бўларди, қани энди отам мени қутқарса, қани энди онам қутқариб кетса. Қани энди акам менга ёрдам берса. Энди мен ука олмайман. Овчи пастда менга қараб турибди. Агар ерга қуласам мени олиб ейди». Шу пайт чумчуқнинг ота-онаси, акаси билан келиб қолди ва дарахтнинг атрофида айланишиб баногоҳ жароҳатланган кичик чумчуқни кўриб қолишди. Ёрдамга интилган эди, овчи яна ўқ отди. Жонини асраш учун уччала чумчуқ ҳам дарахтдан узоклашибди. Овчи эса дарахт шохини силкитиб чумчуқчани дарахтдан ерга туширди ва уни олиб чўнтайга солиб қўйди. Ота-она билан катта чумчуқ жуда хафа бўлишди. Онаси кўзларидан ёш оқизиб деди: «Ота-онанинг гапига кулоқ солмаганинг жазоси шудир».

турасан, Менинг ёнимда. Сенсиз шакаржон, Чой ичмайман ҳеч. Сен-ла чой ичсам, Шодман эрта-кеч.

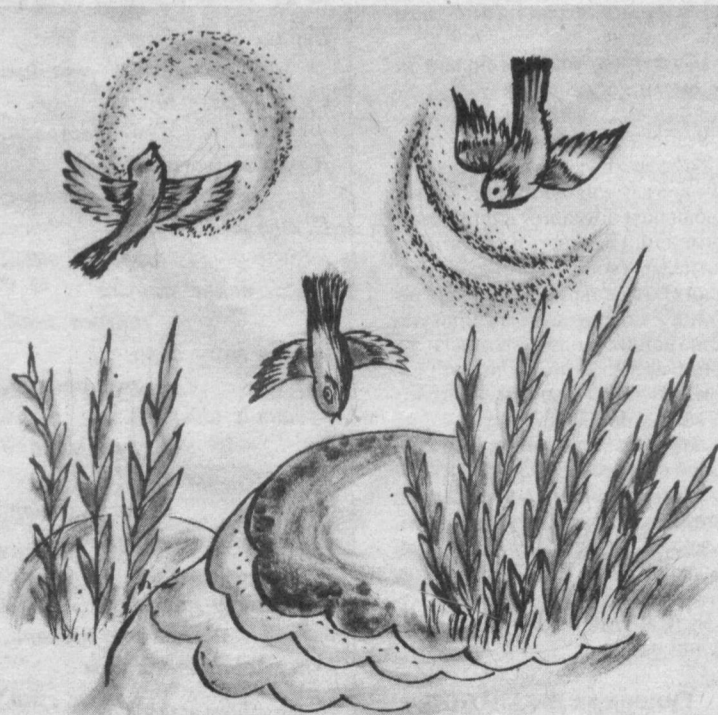
ОЛМА

Боғимга кирсам олма, Ерга тўп-тўп тўкилар. Ҳар бир олма жилмайиб, Менга қараб шод қулар.

Ҳар бир олма ёқутдай, Кенг боғимга нур сочар. Олмаларга қарасам Баҳру дилимни очар.

Арабчадан Захириддин **МАНСУР таржимаси,** Қорасув шаҳри, 12 ёш.

Абдумажид **МАҲМУДОВ,** Уйчи туманидаги 17-мактабнинг 4-«А»синф ўқувчиси.

ЁШ ИҚТИСОДЧИ

YOSH IQTISODCHI

“Тонг юлдузи”га илова
иқтисодий газета

НОНИМИЗ

БУТУН БЎЛДИ

Маълумки, 1991 йили 1 сентябрда Ўзбекистонимиз сиёсий мустақилликни қўлга киритди. Ўша кундан бошлаб ўз ҳукуматимиз, ўз давлатимиз бор. Қандай иш қилмоқчи бўлсак, нима демокчи бўлсак ихтиёр ўзимизда.

Лекин тандирида нони йўқ одам мустақил бўла оладими? Тоғдек тилласи зарурми ёки бир патнис нонми?! Албатта, ҳар иккаласи ҳам керак инсон учун. Лекин ўйлаб қаралса, нонни ҳамма ҳам сотавермайди. Шунинг учун қадим-қадимдан ҳар бир одам, ҳар бир мамлакат аввало омборини донга тўлдиришни ўйлаб иш қилган.

Не бахтки, бизнинг она Ватанимиз далаларида етиштирилган буғдой ўзимизга бемалол етадиган бўлди. Олтин бошоқчиларимиз бу йил, айти шу кунларда, мамлакатимиз омборларига бу йилги мўл ҳосил хирмонини топшира бошлади.

Фаллакорларнинг бу улкан зафаридида сиз, азиз болаларнинг ҳам улушингиз бор. Ана шундай ёрдамчи ёш галлакорлардан бир гуруҳининг ҳиссаси билан газетамизнинг “Минбар” саҳифасида танишасиз.

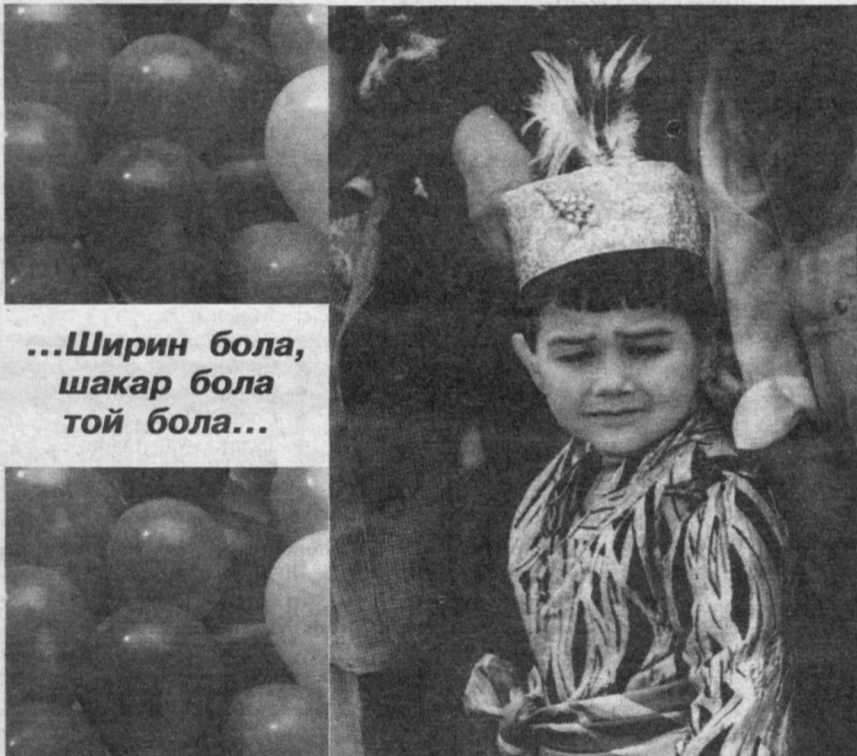
ТИНЧЛИК ИСТАР ЎЗБЕКЛАР

Яқинда Қозоғистон Республикасининг пойтахти Остона шаҳрида туркий тилли давлатлар бошлиқларининг навбатдаги кенгаши бўлиб ўтди. Унда ҳозирги даврда туркий тилда сўзлашувчи халқлар ва улар яшайдиган мамлакатлар ўртасида иқтисодий-маданий ҳамкорлик ва муносабатлар тараққиёти масалалари атрофлича муҳокама қилинди.

Кенгашда Ўзбекистон Президенти Ислам Каримов сўзлаган нутқ алоҳида эътибор топди. Жумладан, Президентимиз таклифи билан Кенгашга аъзо мамлакатлар номидан қўшма

баёнот қабул қилинди. Унда Ҳиндистон ва Покистон ҳукуматлари ўз ҳудудларида ядро синовлари ўтказиётганига нисбатан кескин норозилик билдирилди. Ер юзининг қайси бир нуқтасида бўлмасин, портлаган ҳар бир ядро синови бутун дунё халқларининг соғлиғига, тинчлигига раҳна солиши таъкидланди ва Осиёда салмоқли ўрин тутувчи Ҳиндистон билан Покистон синовларни тўхтатишга даъват этилди.

Ҳа, дунё халқларининг орзуси - тинчлик! Айти вақтда тинчлик - Ўзбекистоннинг, ўзбек халқининг шиоридир.

...Ширин бола,
шакар бола
той бола...

Мужда

КУМУШКОНДА ДАМ ОЛДИК

Ўлкамизда ёз бошланди. Табиатнинг сахийлиги энди билинди: оқ, қизил туғлар пишиб, аллақачон бизни сероб қилди. Ҳозир ҳамма ёқда гилос, ўрик, шафтолилар авжи пишган палла. Деҳқонлар иссиқхоналарда етиштирган помидор ва бодринглардан бозор расталари ёрилай-ёрилай деб турибди. Атиргуллар бир қатор очилиб бўлиб, энди иккинчи марта кўзларимизни яшнатиш учун гунчалабди. Ошқўқлару райҳон ва жамбиллардан овқатларимизга ажойиб хуш маза кирди. Булғори ва қарам дўлмаларга оғиз тегди... Ёзни соғинган кўпгина ўғил болалар аллақачон шаҳардаги фавворалар ҳовузларида, махсус бассейнларда чўмилишга тушишди...

Худди она табиатнинг сарҳоватидан кўпроқ баҳраманд бўлинглар дегандек, ўқувчиларга таътил берилди.

Мен ҳам бу йилги таътилни бултургидан бошқачароқ бошладим. Онам билан бирга Кумушкон дам олиш уйига бордим. Войбу! Табиатни кўрай десанг, тоққа боргин экан. Кумушконга боргунчаёқ йўлдаги манзаралардан завқим ошиб-тошиб кетди. Атрофда қишлоқлар, боғлар, тоғлар... Зилол сув, ширин ҳаво, доривор ўсимликлар...

Дам олиш уйини айтмайсизми? Ҳаммаёқ гулзор, дарахтзор. Ҳовли, ётоқхона,

ошхонада орасталик. Ойналар биллурдек ярақлайди. Ошхона ходимлари бир кун ҳар бир дам олувчидан эртага нима овқат егиси келаётганини сўраб, ёзиб олишадди. Нимани хоҳласак, эртасига ўшани пишириб, дастурхонга қўйишади. Ҳамма ходималар чаққон, хушмуомала.

Мен Кумушконда кўп ўртоқлар орттирдим, Гулсара аяси билан Фарғонанинг Боғдод туманидан келибди. Учинчи синфда ўқиркан. У менга Фарғона шевасини ўргатди. Биз Гулсаранинг сочини қирққоқил қилиб ўриб қўйдик. У дўппи кийишни, ўсма қўйиб юришни яхши кўраркан. Мен ҳам Гулсара билан бирга ўсмалар қўйдим. Энди сочимни кестирмайман. Узун соч чиройли бўларкан. Кумушконда ўзимдан катта қизлар билан ҳам танишдим. Улар билан ўқиш ҳақида, келажак ҳақида гаплашдик. Бир-биримизга кўп нарсалар ўргатдик. Мен тўқишни ўргатдим, улар дўппини қандай тикишни кўрсатишди.

Биз 12 кунга боргандик. Кунлар жуда тез ўтиб кетди. Мени мана шунақа чиройли жойга юборгани учун адажонимга катта раҳмат!

Диловар МУСАЖОНОВА,
Тошкент шаҳридаги
Абу Райҳон Беруний
номлидаги мактабнинг
3-синф ўқувчиси.

Мулоҳаза...

КОЛЛЕЖНИ БИТИРГАН... БЕКОРЧИ ОПАМ

Икки йилдан бери бизнинг уйимизда бир хил воқеа такрорланади: қишдан чиққач, бувим (биз томонда онани буви дейилади) сандиқни очиб, унинг ичидаги кийим-кечакларни, тахмондаги тўйга атаб қоплаб қўйилган кўрпа-тўшақларни ҳовлига - офтобга ёяди. Яқинда яна шундай бўлди: бахмал, атлас, якандозларни, кўрпа ва ёстиқларни сўрига, дорга ёйиб бўлди.

Навбат - сандиқ ичидаги сепларга келди. Буларнинг ҳаммаси опамга аталган. У бу йил 20 ёшга тўлди. Турли туман кўйлақликлар, рўмоллардан сўнг навбат катта туғунни ечишга келди. Бу туғунда юзгача белбоғ-қийиқлар тахланган. Атлас, шоҳи, селон, белбоғлар... Бири қўлда, бошқаси поппода тикилган. Синчиклаб қарасангиз, уларнинг бир-бирига ранги урганини сезиш қийин эмас. Шунча белбоғ туриб, бувим яна белбоғ йигади. Айтишича, тўйга белбоғ кўп кетармиш...

Мен тўйга нечта белбоғ кетишини билмайман. Лекин суйиб белбоғ бойлаган одамларни кўрмайман. Кўрсам ҳам - қиш

да, баъзан-баъзан учратиб қоламан. Ким билади, дейсиз. Эҳтимол, расм-русм шундайдир. Одамга зарур бўлсаям-бўлмасаям тўйга чорси, белбоғ, тўн тўплаш оналаримизга одат бўлиб қолгандир.

Лекин мен бутун бошқа нарса ҳақида гапиргим бор. Биласизми, ана шу бекорчи сеп орасида икки варақли замонавий “сеп” ҳам бор. У - опамнинг коллежни битиргани ҳақидаги дипломи. Опам ўқийдиган мактаб 3-4 йил олдин ҳисобчи-бухгалтерлар тайёрлайдиган коллеж деб эълон қилинди. Мана, бу йилгача ҳам унда махсус фанлар ҳам ўргатилиб, битирувчиларга бухгалтер деган ҳужжат берилаётти. Лекин бу коллежни битирувчиларнинг 5-6 фоизигина ўз касби бўйича ишга жойлашаётти. Қолганлари...

Ўйлаб қоламан, бир қишлоққа, боринги бир туманга ҳаммаси бўлиб нечта ҳисобчи керак ўзи?

Агар опам ҳисобчиликни эмас, ҳеч бўлмаганда чеварликни ўрганган бўлганида эди, лоақал ўзига, бувимга, менга, келин аяларимга кийим тикиб берарди. Ўқигани-

дан, касби борлигидан гурурланарди. Ҳозир-чи?

Мен бу билан бухгалтерлик касбига қарши эмасман. Ҳисобдонлар, айниқса, ҳозир мамлакатимизга жуда зарур. Фақат чуқур билимлари керак. Фақат талаб қилинган миқдорда керак.

Агар шу коллежда фақат 1 гуруҳ бухгалтерлар, бошқасида бошқа бир касб ўргатишган бўлганида, уни битирганларнинг ҳаммаси ўз соҳаси бўйича иш топган бўларди.

Бир талаба ўқиб билим олиши учун давлатимиз 450 минг сўм сарфлар экан. Менимча, бу маблағни сувга оқизмаслик керак. Кўпгина ёшларнинг ҳам 3-4 йил вақти зое кетмасин!

Яқинда, 5 июнда Президентимиз ташаббуси билан кадрлар тайёрлаш миллий дастурига асос солинганига бир йил бўлди. Бу муҳим ҳужжат асосида шу йил баҳорда иккита ҳужжат қабул қилинди. Уларда академик лицейлар ва касб-ҳунар коллежлари фаолиятига оид аниқ дастурлар белгиланган. Шу кунлар жойлардаги ўрта мактаблар, билим юртлари заминиди янги ўқув юртлари очиш ҳаракати қизиб турган вақт! Мен бувимнинг “уй кўчириши” баҳонасида юртимизда кечаётган ана шу ўта муҳим талбирда мутасадди кишиларга опамнинг кераксиз, “бекорчи сепи” ҳақида гапиргим келди.

Мукамбар ҲАЙДАРОВА,
абитуриент.

Диққат: танлов!

ОНАЖОНИМ ТАБИАТ

Республикаимиз мактаб ўқувчилари 1-10 июнь кунлари “Ёз неъматлари” деб номланган ўн кунликда фаол иштирок этдилар. Табиат инъомларини қадрлаш, улуғлаш руҳида бошланган бу тadbир атроф-муҳитни севиш, экологияни асраш йўл-йўриқларини ўрганиш мавсумига айланиб кетди.

Болалар оромгоҳларида экологияга бағишлаб ўтказиладиган тadbирларда ижро этиш учун она табиатга меҳр-мурувват билан қарашни тарғибот этувчи “Онажоним табиат” мавзусида ёзилган кичик саҳна асарлари учун танловлар бўлиб ўтмоқда.

Азиз ижодкор болалар! Ўзингиз яшаётган ҳудуд халқ таълими бўлимлари ўтказиётган ушбу тadbирда қатнашинг.

Асарингизни бошқа вилоятларда тенгдошларингиз ҳам ўқишсин, саҳнада ижро этишсин, десангиз уни таҳририятимизга йўлланг. Энг яхши асарларни газетамизда эълон қиламиз; танлов ғолиби учун махсус совға бор.

“Ёш иқтисодчи”.

**РУЧКАНИНГ
ТАРЖИМАИ ҲОЛИ**

Англиянинг ҳисобдонлари XVIII асрда мамлакатларида бир йилда 20 млн.дан 30 млн. тагача ғоз паглари сарфлашаётганини чўтга ташлашди. Бу кетишда саводхонлик тараққиёти учун хонадон қушларининг қанотлари етмай қолади-ку, дея бош қашийтган олимлардан бирида пўлат перо яратиш ғояси келди. Пўлат перо дастлаб суд идораларида кенг қўлланила бошланди. Бироқ, бу ўз навбатида, зарур ҳужжатларда сиёҳ доғлари кўпайиб кетишига олиб келди. 1809 йили бошқа бир кашфиётчи Фолш кейинчалик пероли авторучка деб ном олган қурилмани ясади. Бу асбоб ичи бўш, цилиндрсимон ёғоч сиёҳдон бўлиб, унинг ичига сиёҳ тўлдирлар ва цилиндрга зич тиркалган поршенни ҳаракатга келтириш воситасида “сиёҳдон” бошига ўрнатилган пўлат перога сиёҳ сизиб борарди. Изланиш эса давом этаверди...

XIX асрнинг ўрталарида америкалик сугурта агенти Л.Вотерман Фолш яратган цилиндр-ручкани такомиллаштиришга бел боғлади. Унинг узлуksиз изланишлари ўз самарасини берди: 1884 йили у яратган авторучка жамоатчилик томонидан тан олинди. Ихтирочи аввало поршенни цилиндр ичида эркин сирғалишини таъминлашга эришди ва энг муҳими, у цилиндр билан перо ўртасига ингичка найча ўрнатди. Бу найчанинг бир томонида нозик ўйиқ бўлиб, сиёҳ шу ўйиқ - “арикча”дан перога оз-оздан сизиб ўтадиган бўлди.

1890 йилга келиб АҚШда авторучка ишлаб чиқарувчи фирмалар сони 58 тага етди. Улардан бирида Ж.Паркер исми уста ишлар эди. У тез орада ўз фирмасини очди. “Паркер”да ишлаб чиқариладиган авторучкаларнинг ёзувчи қисми - перо зарҳалланган юмшоқ металлдан ишланган эди. Ручкаларнинг танасига эса қўпол ёғоч ўрнига майин, энгил пластмасса ишлатилди. Бундан ташқари, Перкер перонинг асосий қисмига нафис пластинка қоплаб, сиёҳ куйқасини ушлаб қолувчи қутича ўрнатди. Авторучканинг худди мана шу авлоди “абдий перо” деган ном олди.

1907 йилга келиб Еропа ва Осиё мамлакатларида ҳам авторучка ишлаб чиқарадиган корхоналар очилди. Улар энг мўкаммал ручка нусхаси деб Паркер авторучкасида андоза олдилар.

Ҳа, “Паркер” юз ўн саккиз ёшга кирди. Бизнинг ватанимизда ҳам патқалам, қамиш ручка ўрнига ихчам, қулай авторучкалар ишлатила бошланганига эса роппа-роса 90 йил тўлди.

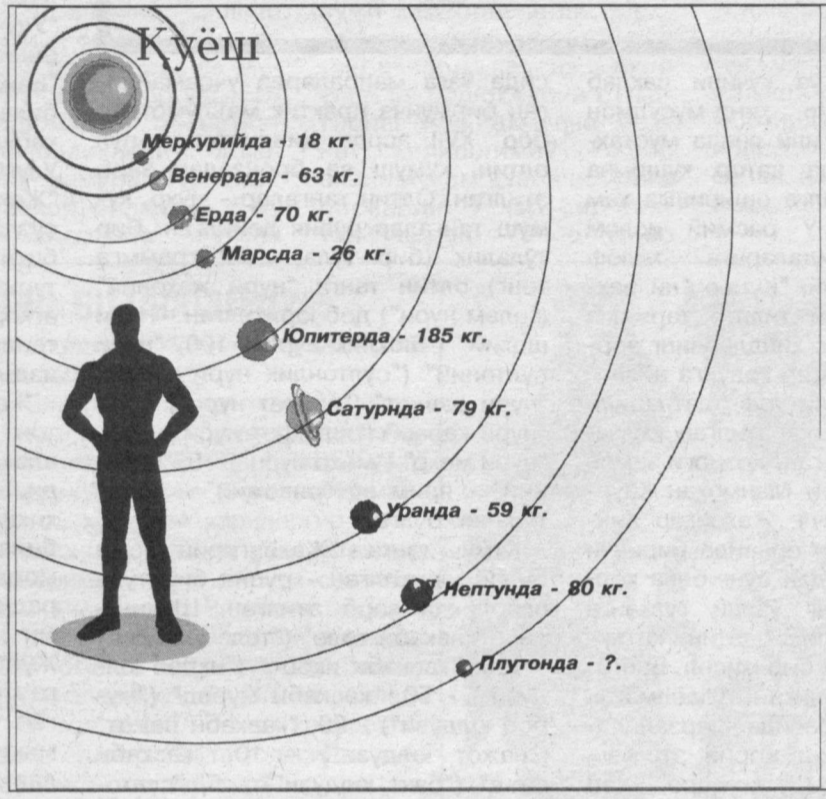
Биласизми?

ЎЗГА САЙЁРАГА ЧИҚҚАНДА ОДАМ...

Оғирлиги 70 килограмм келадиган одам Ойга чиқса, унинг вазни 11,7 килограммдан ошмайди. Меркурийда - 18 кг, Марсда - 26 кг, Уранда - 59 кг, Венерада - 63 кг, Сатурнда - 79 кг, Нептунда - 80 кг. ва Юпитерда 185 килограмм келади. Турли сайёраларда одам

вазнининг ҳар хил бўлиши осмон jismlарининг радиуси ва массасига боғлиқ. Сайёранинг массаси қанча катта бўлса, унинг тортиш кучи ҳам шунча катта, бинобарин, ундаги jismlар ҳам шунча оғир бўлади.

О. Мўминов.

ТОПШИРИҚ:
Берилган рақамлар сайёраларнинг диаметри узунлигини билдиради. Улардан қайси бири қайси сайёрага дахлдор эканини аниқлаб, мос бирикмалар тузинг.
Масалан, Марснинг диаметри - 6770 км;
Меркурий, Венера, Ер, Марс, Юпитер, Сатурн, Уран, Нептун, Плутон;
49000 км,
120000 км,
53000 км, 6770 км,
142700 км,
12757 км,
12100 км,
4800 км, ? км.

ҚОРИН ТҮЙСА, БЎЛДИ.. ЭМАС!

Ҳаёт ўта ҳисобдон. Табиат ундан чевар. Ҳатто кундалик озиқ-овқат маҳсулотларимиз ҳам аниқ бир вазифаларни бажаришини ҳеч ўйлаб кўрганмисиз? Дейлик, бутун бошли товук гўштнинг ўрни бошқа-ю, организм учун бир чимдим тузнинг ўрни бошқа. Лекин, ҳамма оилаларда ҳам истеъмол учун энг зарур маҳсулотларга имкон бор бўлган ҳолатда

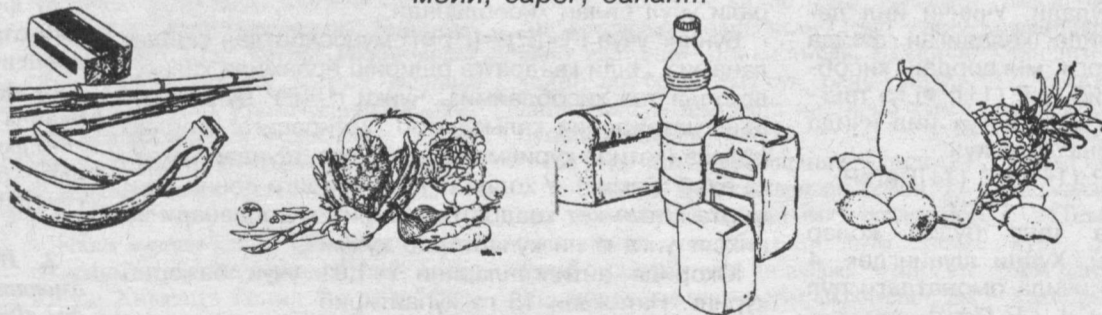
ҳам, негадир баъзан ота-оналар, баъзан болаларнинг лоқайдлиги туфайли рўзгор дастурхонида ҳафталаб, ойлаб бир хил емаклар ўрин олади: кимларнингдир дадаси ошни яхши кўрса, бу хонадонда кунда паловхонлик... Бошқа бир уйда хамир овқатлар... Ҳа, баъзилар тўйиб овқатланишни қорин тўйдиришда деб билдилар. Аслида эса...

ХУЛЛАС, НИМАНИ НИМА УЧУН ИСТЕЪМОЛ ҚИЛАМИЗ?

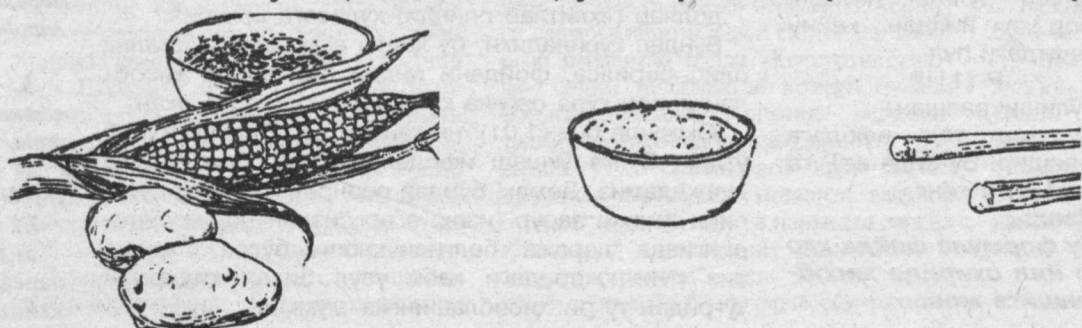
1. Организмни ўстирувчи маҳсулотлар оқсил: тухум, ерёнғоқ, сўт маҳсулотлари, балиқ, гўшт...

2. Организм сарфлаган куч-энергия ўрнини тўлдирувчи маҳсулотлар қанд ва крахмал: гурунч, маккажўхори, картошка, ун, нон, шакар, ўсимлик мойи, сарёғ, банан...

3. Саломатликни мустаҳкамловчи маҳсулотлар: мевалар ва сабзавотлар.

ГИЛАМНИ ТОЗАЛАШ

Гиламни полни супуришдан олдин тозалаш керак. Чангютгич билан тозалаш анча осон бўлади. Бунда аввал гиламнинг орқа томони, сўнг юзасини тозалаш керак. Тозалаб бўлингач, уни ўраш зарур. Бироқ, гиламни чангютгич билан тез-тез тозалашнинг кераги йўқ. Айниқса, янги гиламни ҳадеб чангютгичга тутавериш ярамайди. Ҳафтада бир марта юқоридагидек тозалаш етарли, бошқа вақтларда уни юмшоқ супурги билан супуриб турган маъқул.

Уйда чангютгич йўқ бўлса ёки гиламни маълум вақтга ўраб олиб қўйишдан олдин, уни ҳовлида таранг тортилган дорга илиб, яхшилаб қоқиш керак. Қишда эса гиламни қалин қор устига ёйиб, таёқ билан уриб чангдан тозаланилади. Юзасига эса қор сепиб, энгил чўтка билан тозалаш зарур.

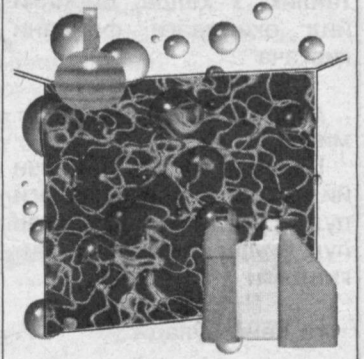
Катта, оғир гиламларни уй ичида тозалаш мумкин. Гилам юзига майдаланган кўкат, чой шамаси ёки энгил намланган ёғоч қипиғи сепиб, оҳиста супурилса чанги кетади. Гиламни тозалашда табиий супургидан фойдаланиш керак, дағал жун чўтка гиламнинг тукини тўкиб юборади.

Гиламни бир йилда 2 марта нашатир спирти эритмасига ҳўлланган чўтка билан тозалаш ҳам мумкин. Бундай усулда тозалангач, гиламни қуруқ тоза латга билан артиш шарт.

Гиламдаги ёғ доғларини бўр ёки талк ёрдамида кетказиш мумкин. Бунда бўр устидан папирос қоғози ёки босма қоғоз қўйиб, илиқ дазмон тепчиган заҳоти уни олиб ўрнига бошқа қоғоз қўйилади. Сиёҳ доғларини гиламдан кетказиш анча қийин. Аввало, тўкилган сиёҳни гилам тўла шимиб олишига йўл қўймаслик зарур. Тўкилган заҳоти сиёҳни пахтага, юмшоқ қоғозга ёки чит латтага шимдириб олиш зарур. Шундан сўнг янги доғ қуримай туриб уни қайноқ сўт, лимон шарбати ёки сирка (уксус) ёрдамида кетказишга уриниб кўринг. Гоҳ сўт, гоҳ лимон кислотаси билан артиш анча самарали.

Қирланган ёки доғли жойни у қуригидан сўнг кесак ёки лой ёрдамида чўткалаш мумкин.

Шундай усулларда тозалаб турилган гиламнинг ранги ўчмайди, туки тўкилмайди ва узоқ йиллар хонадонга файз бериб туради.

Мана, юртимизда ёз фасли қанотларини ёзиб, ястаниб сузляпти. Болалар таътил кунларини мароқли ўтказмоқдалар. Кимлардир дам олиш оромгоҳларида, кимлардир бувижону холажонлариникида, яна кимлардир уйда мириқиб ўйнаб, ҳовузларда чўмилиб, чиниқиб юришибди. Ўғил болалар, албатта, копток ўйинлари билан банд. Ойнаи жаҳонда олиб берилётган футбол бўйича XVI жаҳон чемпионати ўйинларини кузатишмаяптими, шунинг учун футболни ҳам қиёмига етказиб ўйнашляпти.

Мана, ҳаммамизга таниш воқеа: копток ўйнаётиб, бирдан тиззаларинг зирқираб оғриганини сезасан, бирон соатлардан кейин нолий бошлайсан, кечга бориб эса оғриқ азобидан оқсай бошлайсан.

Яхши машқ бундай кўнгилсиз воқеаларнинг олдини олади. Машғулотдан аввал арқонда сакраш, велотренажернинг тепкисини айлантириш каби яна бир неча машқларни бажариш керак.

Лекин машғулотларда чиниққан инсонлар ҳам тасодифан жароҳатланиши мумкин. Мабо-до шикастланиб қолгудай бўлсангиз, эсингизда турсин:

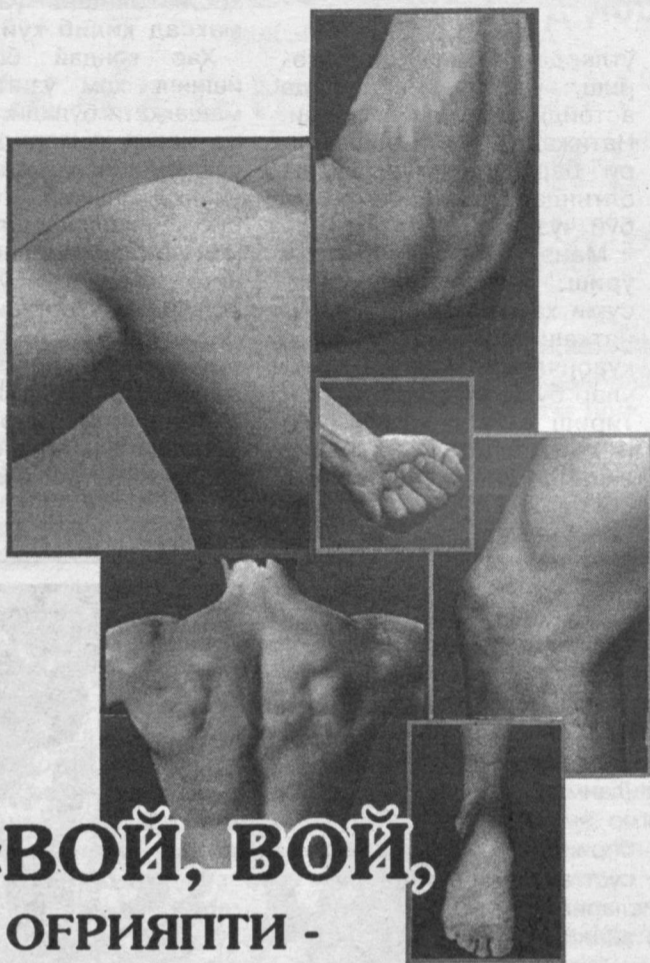
1. Машғулотни дарҳол тўхтатмоқ даркор.

2. Шикастланган жойга тезда муз ёки совуқ компресс қўйиш керак.

3. Жароҳатланган жойни юқори кўтариш лозим. Оғриқ ҳам бироз босилади. Қон оқиши ҳам камаяди.

Агар оғриқ азобидан йиғлаб юборай десангиз, унда дарҳол врачга мурожаат қилинг.

Биз қуйида шундай ҳолларда қандай қилиб биринчи ёрдам бериш ҳақида сўз юритамиз.

«ВОЙ, ВОЙ, ОҒРИЯПТИ - ЛАТ ЕДИМ ШЕКИЛЛИ»

ТИЗЗАЛАР ЖАРОҲАТИ

Белгиси. Тизза косаларидаги оғриқ, айниқса, зинаполярдан кўтарилган сари хуруж қилади. У бирдан кўп югурганда ёки кўп сакраганда юз беради. Енгил атлетика билан шуғулланиб, орада машқни тўхтатиб кейин яна давом эттирганда ҳам оғриқ бўлади.

Профилактика. Бундай жароҳатларнинг олдини олиш учун, масалан, футболда, тиззага тиззапўш (наколенник) кийиб олиш керак.

Биринчи ёрдам. Машғулотни 3-6 ҳафта тўхтатиб туриш лозим. Жароҳатга шамоллашга қарши суртма малҳам (мазь) ёрдам беради.

ТОВОН ОҒРИҒИ

Белгиси. Товонлар зирқираб оғрийди. Ерга теккизиш азоб. Бундай ҳол эскирган оёқ кийимида югурганда ёки бир жойда узоқ туриб қолганда юз беради.

Профилактика. Товонга нисбатан босимни камайтириш керак. Вақтинча спортнинг бошқа турлари: сузиш ёки велосипед пойгаси билан шуғулланиб туриш лозим. Югуриш учун махсус оёқ кийимида ва юмшоқ йўлда, майса устидан югуриш керак.

Биринчи ёрдам. Агар оғриқ ўтиб кетмаса, врачга мурожаат қилиш керак. Улар оёқ кийими ичига товон учун махсус ортопедия ёстикчалари тайёрлаб берадилар.

БОЛДИР ОҒРИҒИ

Белгиси. Болдирлар зирқираб оғрийди ва мадорсизлик билан қадам ташлайсиз. Асосан бундай ҳоллар югурувчилар, теннисчилар ва яна бошқа спортчиларда юз беради. Шунингдек, баланд пошналар оёқ кийими киядиган аёлларда ҳам болдир оғриши кузатилади.

Профилактика. Машғулотдан аввал болдирни уқалаб, суртма доридан суриш лозим. Бундай оғриққа асосан 25 дан 40 ёшгача бўлган инсонлар дуч келадилар. Агар баланд пошналар туфли кияётган бўлсангиз, тезроқ уни паст пошналар оёқ кийимига алмаштириш керак.

Биринчи ёрдам. Болдирга эгиловчан (эластик) бинд бойлаш керак. Кейин иссиқ сочиқ билан ўраб, грелка қўйиш зарур.

ЕЛКА (КИФТ)ДАГИ ОҒРИҚ

Белгиси. Волейбол ўйинида зарб билан копток отгандан кейин бошланадиган оғриқ борган сари кучайгандек.

Профилактика. Елка мускулларини уқалаш даркор.

ТИРСАК ОҒРИҒИ

Белгиси. Баъзида бунини теннисчилар касали дейишади. Ёки ракетканинг вазни таъсир қиладими! Босим тирсакка тушади.

Профилактика. Тажрибали теннисчидан дарс олиш лозим. У ракеткани тўғри ушлашни, тўғри тўп уришни ўргатади.

Биринчи ёрдам. Тирсакни, билан пайларини мустаҳкамлайдиган машқлар бажариш лозим. Лекин оғриқ ўтмагунча теннис ўйнамай турган маъқул.

БИЛАК ПАЙЛАРИ ОҒРИҒИ

Белгиси. Йиқилиш ёки қоқилиш натижасида қўлингиз букилган ҳолатда қолди, дейлик. Бирдан бошланган оғриқ кўзингиздан ўт чиқарворди.

Профилактика. Билакни секин-аста силаш керак.

Биринчи ёрдам. 3 кун бойлаб юриш лозим. Аввал муз қўйиб, кейин иссиқ муолажага ўтиш керак.

Халқимизда балодан - ҳазар, деган гап бор. Агар ҳар қандай касалликнинг олди олинмаса, у давосиз дардга айланиб кетиши мумкин.

Спорт соҳасидаги машқлар, ўйинлар вақтида айниқса суякларда бўладиган жиндек оғриқ ҳам лат еганлик белгиси. Уни иссиғида даволаган маъқул.

Азиз тенгдошлар! Мактабдан ташқарида, ўстозлар нигоҳидан четда ўтадиган ёзги таътилингиз бешикаст, мароқли ва сермазмун ўтсин! Кўчингизга куч, соғлигингизга соғлиқ қўшилсин. Аклингиз янада тўлишсин!

«Ёш иқтисодчи».

МАҲСУЛОТИНГ ҲАҚИДА БОЛАЛАРГА АЙТ, ОЛАМГА ДОСТОН БЎЛАДИ!

ВИЛОЯТ ВА ШАҲАР КИТОБ САВДОСИ ТАШКИЛОТЛАРИ, ФИРМАЛАР, КОРХОНАЛАР, ТАДБИРКОРЛАР, ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ТИЗИМИДАГИ БАРЧА ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ЎҚУВ ЮРТЛАРИ ЎҚУВЧИЛАРИ ҲАМДА ОТА-ОНАЛАР ДИҚҚАТИГА!

«ЎҚИТУВЧИ» НАШРИЁТИ 1998 ЎҚУВ ЙИЛИДАН БОШЛАБ

ўрта мактабларнинг 2-11 синфлари, академик лицейлар, гимназиялар, олий ва ўрта махсус ўқув юртлари учун мўлжалланган барча турдаги дарсликлар ва қўлланмаларни

ОЧИҚ САВАОГА ЧИҚАРАДИ

ва уларга чекланмаган миқдорда

БУЮРТМАЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Буюртмалар жаҳон андозаларига мос, ЮҚОРИ СИФАТ билан тайёрлаб берилади.

Тўловлар исталган турда.

МУҲТАРАМ ТАДБИРКОРЛАР!

25 фоиз савдо чегирмаси билан дарслик ва қўлланмаларни биринчи қўлдан олишга шошилинг, бундан ўзингиз ҳам даромад олишингиз мумкин, ҳамёнингизга ҳам фойда!

1998 — ОИЛА ЙИЛИ ЭКАНИНИ УНУТМАНГИ!

Мурожаат учун манзил:

700129. Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 30-уй, «Ўқитувчи» нашриётининг «Савдо-тижорат бўлими».

Телефонлар: 144-22-92, 144-23-86. Факс: 144-26-89.

„ДАВЛАТ“ СЎЗИНИНГ МАЪНОСИ

Қадимги Грецияда “полис” сўзи ҳозирги “шаҳар” - “давлат” сўзлари англатган маънони ифодалаган. Бу сўз “фуқаролар жамияти” тушунчасини ҳам ифодалаган. Яъни, антик дунё кишилари давлатни шаҳар ва тўла ҳуқуқли фуқаролар жамияти деб тасаввур қилганлар.

Римликларда эса: республика (res publica) - хизмат, умумхалқ маъносида ишлатилган.

Немисча “рейх” (Reich) сўзи - лотинча regnum - шохлик, чекланилмаган ҳукмронлик маъносини берувчи давлат тушунчасини англатган.

Ҳозирги даврда биз англайдиган маъносини ифодайдиган “давлат” сўзи (state, steat, etat ва б.) илк бор Италияда пайдо бўлган. “Stato” сўзи дастлаб шаҳарлар номига қўшиб ишлатилган, кейин таъкидловчи махсус атамага айланган; у лотинча “status” - қурилиш, тартиб, ҳолат маъноларини англатган. Бу атама илмий адабиётда дастлаб Макиавелли асарларида учрайди. Бу сўз XVI-XVII асрларда француз, инглиз ва немис тилларига ўзлашган. Германия, Швейцария, Голландия, Англия ва Францияда “state” табақа маъносида ҳам қўлланилган. Шу тариқа, “давлат” тушунчаси турли табақалар уюшмаси (мажмуи), яъни жамият

маъносини ўзида ифодайдиган бўлди. Шундай қилиб, “давлат” сўзининг этимологияси (келиб чиқиш тарихи)дан кўриниб турганидек, турли халқлар бу атама моҳиятини турлича тушунганлар. Европаликлар давлатни жамиятнинг асосий қисмини ҳимоя этувчи қалқон ёки ҳеч йўқса шунга ҳаракат қилувчи деб билганлар.

Бизнинг ота-боболаримиз ҳам подшо ва давлатнинг асосий вазифаси халқни, жамиятни ҳимоя қилувчи, юрт ободонлигига масъул шахслар жамоаси, қурилма деб англаганлар. Юртимизда қадим-қадимдан давлатчилик тизими шаклланган. Буюк соҳибқирон Амир Темурнинг давлати қурилмаси неча асрлардан буён дунёдаги кўп мамлакатлар

да давлат тузилмасини шакллантиришда муҳим қўлланма вазифасини бажармоқда.

Алишер Навоийнинг қатор фалсафий ва бадий асарларида ҳам давлат ва давлат раҳбарининг жамият тақдиридаги салмоқли аҳамиятига катта урғу берилган:

**Кўйни шубон асрамаса ою йил,
 Оч бўрилар тўмасидир бари, бил.
 А.Навоий.**

(яъни, халқни (одамларни) шох (бошлиқ) асрамаса, халқ оч бўриларга ем бўлиши аниқ).

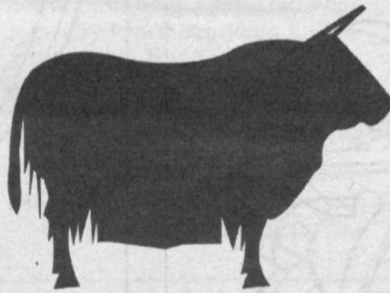
Рус адаби Лев Толстой эса давлатни одамлар ва жамият учун зарарли, бегона куч деган хулосада бўлган. Шунинг учун ҳам Толстой рус давлатига ишончсизлик билан қараган ва унинг ишлари-га аралашмаган.

НОДИР ТОПИЛМА

1950 йили Париж кўчаларини айланиб юрган америкалик сайёҳ аёл букинистан қадимий Франция пойтахти тасвирланган карта сотиб олди. Юртига келгач, бу сувенир хоним кўзига “арзимас”дек кўриниб, маҳаллий букинистга 2 долларга сотиб юборди. У ердан вашингтонлик тарихчи Э.Жонс 4 долларга савдолашмасдан ҳам олди. Илмий тадқиқотлари бу картанинг бундан ташқари дунёда бор-йўғи уч нусхаси мавжуд эканлигини тасдиқлади: биттаси - Франция маҳаллий архивида, иккинчиси - Англияда, Британия музейи ва Британия қироллар жамияти кутубхонасида. Парижнинг географик кенгликлари аниқ тасвирланган биринчи мазкур карта 1671 йилда чоп этилган экан. Бугунги кунда бу тасодифий топилма 10 млн. доллар миқдоридан баҳоланмоқда. Ахир карта тузилаётганда Исаак Ньютон илмий маслаҳат берган экан-да!

АЛОМАТ ҲАЙВОН

Дунёда як деб номланган бир ҳайвон тури бор. Унинг боши сигирнинг бошига, думи от думига, гавдаси Америкада яшайдиган ёввойи буқа-бизонга, юнги эчки юнгига, шохи хўкиз шохига ўхшайди. Яна у худди чўчкага ўхшаб хириллайди ҳам.

Ҳа, чиндан ҳам ғалати, чиндан ҳам кулгили, тўғрими?

Биз билган ва билмаган дунё

СУВНИНГ СУРАТИ

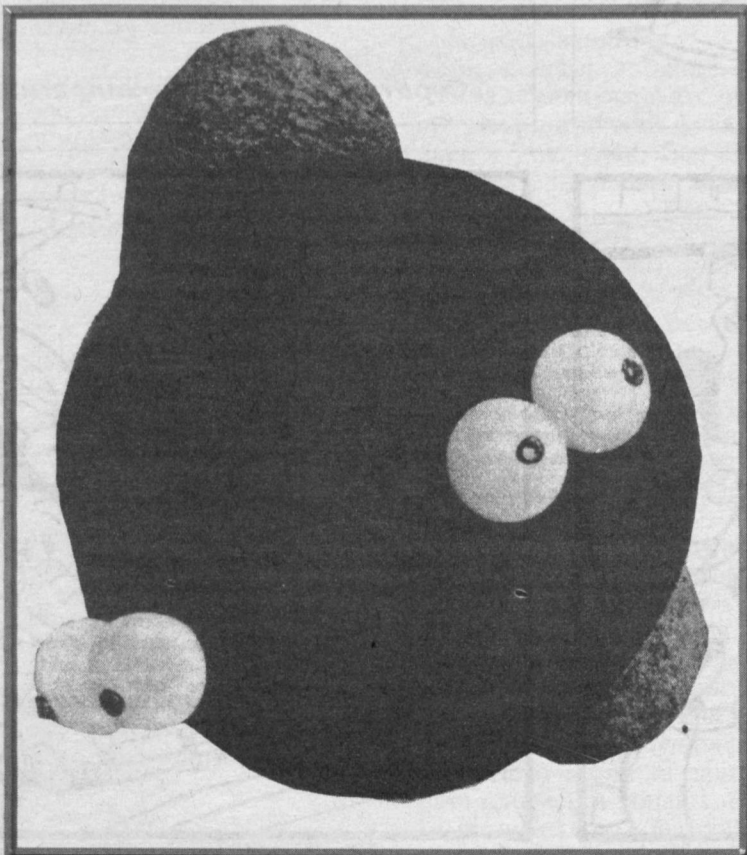
Ёш иқтисодчиларимиз ҳаммасини билишади:

Ер юзиде ҳаммаси бўлиб 1386 миллион куб километр сув бор. Бу сув ҳамма жойда теқис тақсимланган бўлганда эди. Ер юзасини 3700 метр қалинликда сув қоплаган (худо сақласин-а!) бўларди.

Хайриятки, жами сувнинг 95 фоизи, яъни 1338 миллион куб км. ҳажмдаги сув, Дунё океанларига жойланган.

Шунча сувнинг атиги 35 миллион куб километригина ичишга яроқли сув экани бир оз ташвишли. Бу Ердаги сув захирасининг 2,5 фоизини ташкил этади, холос.

Ўттиз беш миллион куб км. ҳажмдаги ичишга яроқли сувнинг ҳам 24 миллион куб км.и, яъни 70 фоизи

Арктика, Антарктида ва Гренландиядаги қор қатламлари ва музликлардан иборат. Улардан фойдаланиш ҳозирча - амри маҳол.

Ўн ярим миллион куб км. сув ер остида. Шунда ҳам анчагина мамлакатлар аҳолиси улардан қудуқлар орқали фойдаланишади.

Хуллас, инсоният эҳтиёжлари учун Ер юзидаги жами сувнинг 0,007 фоизи, ичишга яроқли сув захирасининг атиги 0,26 фоизи, яъни 95000 куб километр ҳажмдаги сув бор холос!

Агар асримиз бошида инсоният эҳтиёжи учун йилига 400 куб километр сув ишлатилган бўлса, энди бу рақам 2800 куб километрга етди.

Асримиз бошидагига нисбатан ҳозир ҳар бир киши учун ишлатиладиган сув миқдори 3 барабар ортиб кетди. Шу кетишда 2015 йилга бориб киши бошига сув сарфи 1130 куб метрга етиши эҳтимоли бор.

Азиз ёш иқтисодчилар!
 Энди бу ёгини ўзингиз бир ҳисоб-китоб қилинг-чи!

... Мабодо, ҳар биримиз ёзнинг жазирама кунларида атайин очиб қўйилган кранларнинг жўмрагини қотириб, бекордан бекорга оқиб ётган сувларни лоақал 1 соатдан тежасак, қанча тоза сувни сақлаб қолган бўламиз?

Берилган расмга кўзингиз тушиши билан сергак тортган бўлсангиз керак. Бу - сув молекуласининг сурати. Ўйлаб чирилган эмас, ҳақиқий фото сурати. Уртадаги катта қора шар - кислород атоми. Кислород атомини ўраб олган оқ шарчалар электронлар. Қулоқларга ўхшаб икки томонда чиқиб турган бўртиқлар эса 2 та водород атомларидир. Демак, H_2O Сиздан нажот кутмоқда!

ЎЙИН МАЙДОНЧАСИ

Лабиринтдан ўтишга ёрдам беринг.

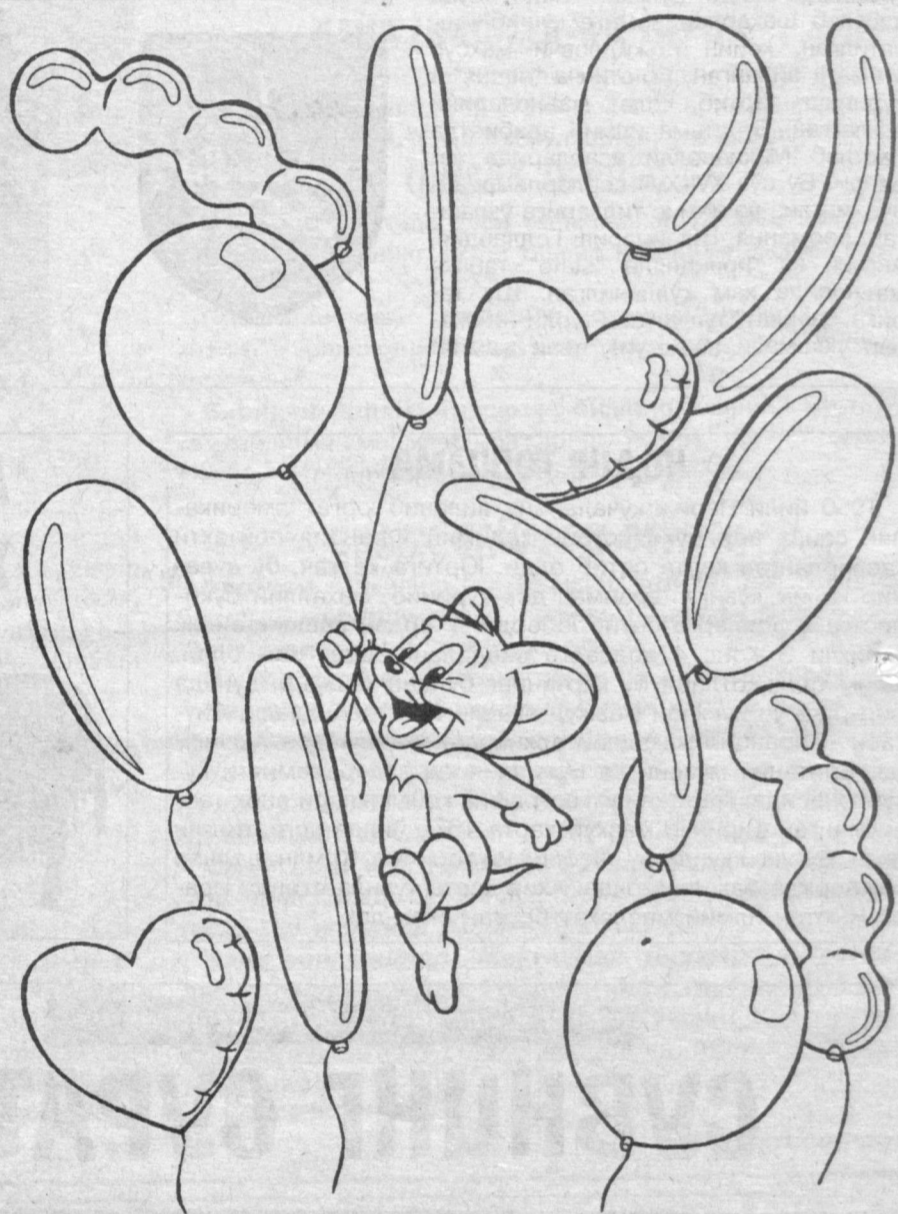
“ЁШ ИҚТИСОДЧИ”ГА
МАКТУБЛАРИНГИЗНИ
КУЙИДАГИ МАНЗИЛГА
ЮБОРИШИНГИЗ МУМКИН:

700029. Тошкент шаҳри,
Мустақиллик майдони,
2-уй, 402-хона
(Музаффар Пирматов).

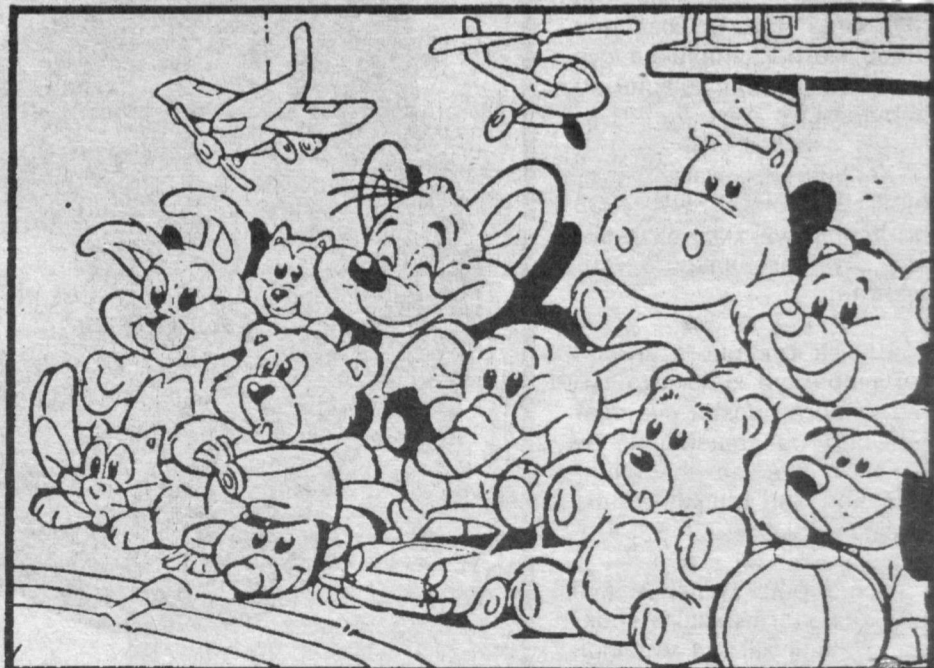
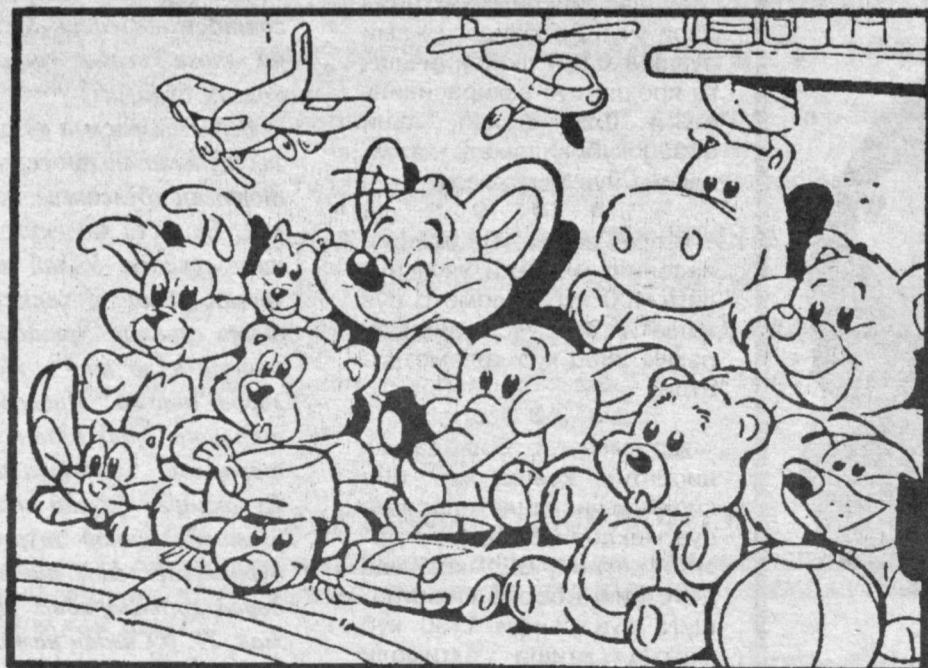
Мулоқот учун телефон:
(371) 139-49-32,
139-16-19.
Факс: (371) 139-48-23.

Суратлардаги 2 та бир хил нотани топинг.

Суратда 6 жуфт бир хилдаги шарларни топинг.

Суратлардаги 5 та фарқни топинг.

БИЗГА ЖАВОБ ЙЎЛЛАЙДИЛАР

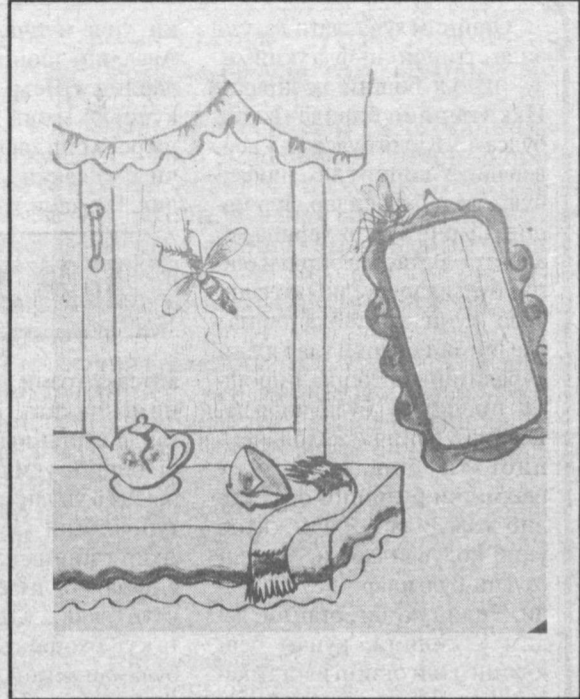
ҚУРИЛИШ БИТСА...

ёки «Ҳадемай тут пишади» (1998й. 21-апрель) танқидий мақоласини ўқиб

Ушбу мақола муаллифи масалага ҳаққоний ёндошганини вилоят газ бошқармаси билан бирга қилинган муҳокамада уз тасдиғини топди. Ҳақиқатан ҳам туманларда қишқи мавсум давомида газ босимининг камайтирилиши оқибатида мазкур тармоқнинг чекка ҳудудларида жойлашган қишлоқларда аҳвол бир мунча оғир кечган. Бу муаммони ҳал қилиш мақсадида Бувайда тумани аҳолисига узунлиги 15,8 км булган юқори босимли газ қувури ўтказиш учун қурилиш лойиҳаси тайёрланди. Лойиҳа дастурига 15 миллион сўмлик 3 км газ тармоғи қурилиши киритилди. Шунингдек, келгуси йилда мазкур туманга алоҳида ГРС қуриш мақсад қилиб қўйилди. Демак, яқин келажакда бундай муаммога албатта чек қўйилади.

А. АҲМЕДОВ,

Фарғона вилоят ҳокимининг ўринбосари.

Илтимоснома

ЛАБЗИ ЙЎҚ АМАКИЛАР

Ассалому алайкум ҳақиқатпарвар

«Зирапча» жон!

Менинг дадам Гуруғлиев Рузиқул ердан қор кетиши билан уйдан бизга пул топиб келаман деб чиқиб кетган эдилар. Буни қарангки, орадан тўрт ой утса ҳамки пулдан дарак йўқ. Бу орада уйга бир марта келиб кетдилар. Айтишларича, Тошкентдаги Бобур боғининг ичидаги кутубхонани қумсувоқ қилиб яна қўшимча хоналарни ҳам чиройли қилиб беэза берибдилар, қандай яхши!

Тошкентдек шаҳарда ягона Бобур боғи булсаю ундаги кутубхонага дадамнинг ҳалол меҳнатлари сингган булса... Уртоқларимга мактандим. Дадан Тошкентдан нима олиб келди, курсат, — дейишди. Индай олмадим. Чунки дадам офтобда қорайиб анча озиб-тузиб келибдилар... Ушандан бери яна Тошкентда юрибдилар. Амакиларим Гуруғлиев Холмурод, Гуруғлиев Чориларнинг фарзандлари ҳам йўл пойлайдилар. Аммо совгадан дарак йўқ. Чунки дадамизни ишлатган уша қурилиш раҳбарлари Суннатилло ва Тельман амакилар келишилган нарх буйича пулни бермаётган эмишлар.

«ЗИРАПЧА» ЖОН!

Шаҳар бедарвоза эмас, тезда бориб пойтахтдаги Бобур номли истироҳат боғида бунёд этилган кутубхона таъмирловчилари бошлиғи Тельман ва Суннат амакиларга нишингни санчиб кел. Дадаларимизни тўрт ой ишлатиб ваъдалашилган пулнинг бир сўмини ҳам бермаётганлигини сабабини суриштир.

Илтимосимиз: катталар алдоқчи бўлишмасин. Биз болалар умид билан дадамизнинг йўлини пойласагу оқибатда икки қўллари бўш бўлиб ўз меҳнат ҳақларини ололмай, сарсон бўлиб юрган бўлсалар. Ҳамма умидимиз сендан, сен ҳақиқат, инсоний виждон ҳақида кўп езасан. Лабзи йўқ амакиларга одабийлик ҳақида тушунтириб қўй. Салом билан

Элёр ГҮРҮҒЛИЕВ,

Сурхондарё вилояти, Деҳов тумани, Ғалаба жамоаси ўзалигидаги 24-урта мактабнинг 9-синф ўқувчиси.

44-мактабга етиб борганимда қуёш қиём булганди. Уқиш тугагани учун қоровулдан тортиб, ўқитувчига «РЕМОНТ» билан машғул эди. Иш ташкиллаш билан овора бўлиб юрган мактаб илмий бўлим мудирини Нурали Худойберганов салом-алиқдан сўнг, ичкарига бошлади.

— Бирор юмуш билан келдингизми?

Бейхотиёр берилган бу савол замирида ҳайратдан қўра ажабланиш ҳисси зоҳир эди.

— Утган йили оталиқ ташкилотимиз «Олмазор» жамоа хужалигини 1 гектар мевазорини бузиб, экин экишга тайёрлаб бериш эвазига 32 минг даромад қилган эдик. Шу пулларга 70 қути буюқ сотиб олдик. Бундан ташқари мактабимизнинг 20 сотихча ҳовлисидан ҳам оз-моз даромадгир нарсалар етиштирамиз.

Мактабни айланиб, таъмирлашда кумаклашаётган бирорта ҳам ўқувчини кўрмадим. Ҳамма синф

«Оғриқ тиш»

дан утин йиғиб келиб овқат пишириш жон-жонимиздан утиб кетгач, ноқонуний булса ҳам ошхонага газ улатдим. Бир гал келиб узиб ташлашди. Кейинги гал инсоф кирдими ёки раҳмлари келдими, ҳарҳолда газ ҳисоблагич урнатиб беришди.

— Хоналар қишда қандай иситилади?

— Кўмир ёқамиз...

Иссиқ жон

ЧИВИН

Топиб калит сиққудек митти тешиклан,
Деразани беркитсам кирди эшиклан!
Вертолётдек жой излаб аста қунмоққа,
Ғунғиллаб келиб тушди қулоқ — қуноққа!

Қулоққа шаҳду жадал қўллар епишди,
Бу шаҳду жадалликдан ол қулоқ шишди.
Парвойи палак чивин утди бурунга,
Қўллар туга олмади ҳарчанд урунган!

Ачий боргани сари юз, қовоқ, буйин.
Чивин эмас, камина курсатди уйин:
Сочиқ олиб қувладим, синди пиёла,
Бувимдан қолган ойна кетди қиёлаб.

Чойнак учди, дарз булди биллурий коса,
Шаштдан тушмас эдим-а, узимга қолса.

Хайрият, сал ҳаяллаб қолди бошмоқда,
У ҳам, мен ҳам, хулласи, бирдек аҳмоқ-да!
Одамлардек чивин ҳам иссиқ жон экан,
Турган битгани биздан шимган қон экан...

УМИДА.

«ОЛМАЗОРДА ОЛМАЛАР

— Мактабимизга муҳбирнинг келиши тарихда биринчиси булса керагов, узиям, ернинг бир четига — «Оллоҳнинг» назаридан панароққа жойлашганмиз-да!

Дарҳақиқат, Чиноз туманининг «Олмазор» жамоа хужалиги, 6-булимга бориш мен учун ҳам осон бўлмади. Автобус катта йўл ёқасида қолдириб кетгач, ун қўл ич-

хоналарида ўқитувчиларнинг узлари ишлаганмоқда. Илмий мудир мени кузатиб қўяркан, у ҳам йўловчи автобуслар ҳақида гап очди.

— Бу яқин атрофда касалхона йўқ. Бозор-учарга ҳам марказга борилади. Аммо янглишмасам шу яқин икки-уч йилдан бери бу томонларга автобус қатнаганини эслолмайман.

Бу гапда жон бор. Биргина

— Раҳбарлардан бирортаси охирги марта қачон хабар олиб кетди?

— Эслолмайман...

Тарбиячи Жумагул Йўлдошевани ҳам суҳбатга тортдим.

— Куриб турибманки, боғчангизда мусиқа сабоқларини беришга имконият йўқ. Бироқ сиз иш дастурингизга «ўқитилди» дея белги қўйиб-

карисига олиб борувчи асфальт четида наҳот икки соатдан ортиқроқ турсам? Бирор бир марди Худо, кел, манзилингга элтиб қўяй демайди. Хуллас, мактаб ҳақида мактовли гап айтиш қийин. Жон-

мазкур хужаликнинг 6 та бўлими, қолаверса Эшонобод жамоа хужаликлари аҳолиси гуё туманнинг угай фуқароларига ухшашади. Бор-йўғи 20—30 км. ни ташкил этувчи

сиз.
— Начора, гоҳо оғизда танбур чертсам, гоҳо столни ногора қилиб болаларга чалиб бераман. Шароит шуни тақозо этгандан кейин бошқа нима ҳам қилардик.

«ҚҲН ЭКАН, АММО...»

куяр ўқитувчилар узлари елиб-югуриб, йўқдан бор қилиб ишлаганмоқда. Ропша-роша 15 йилдан бери тузукроқ таъмир кўрмаган бинонинг спорт залининг аҳволига маймунлар йиғлайди. Ёмғир ёғди дегунча томдан чакки ўтаркан. Мактаб директори Мажид Мамажонов саволларимга қуйидагича жавоб берди:

— Таъмирлашни ҳам бошлаб юборибсизлар, оталиқ ташкилотларингиз ёрдам беришяптими?

— Йўқ...

— Мана бу буюқлар кимнинг ҳисобидан?

бу ҳудудларга фақат такси билан бориш мумкин, холос. Хужалик ва туман раҳбарлари бошқа соҳалар қатори ёшлар тарбиясига ҳам бепарво қарашган.

Мазкур хужалик ҳудудида жойлашган 22-сонли «Камалак» болалар боғчаси биноси ҳам отам замонидан қолган. Упирилган деворлар мудира Манзура Шаменованинг ва ходимларнинг захматлари эвазига қаддига қурқ қушилган.

— Неча марта газлаштириш идорасига бордим. Илтимосларим ерда қолавергач, айниқса, совуқ, қиш-қировли кунларда ҳам дала-дашт-

Мана сизга соғлом авлод. Юртбошимиз неча марта Ватанимиз келажиги — ёшлар тарбияси ҳақида қўйиб-ёниб гапирсалар ҳам такрор-такрор раҳбарларга танбех берсалар ҳам ҳали ҳануз баъзи бир катталар тепса тебранмаслигича айшларини суришмоқда.

Тошкентта қайтар чоғимда, осмон ҳам аччиқ қилди. Бекатсиз йўл четида қанча турдим билмадим, лекин мана шу вақтда бириси касалхонадан, яна бириси бозордан қайтаётганда мен каби ёмғирда қолган олмазорликлар ҳақида ачиниб қолдим.

Саййид ОЛИМ.

Кичкинтой

Кумушой дадажониси ва ойижониси билан шаҳарнинг машиналар юрадиган каттакон кучанинг четидаги жуда баланд уйнинг баланд қава-тида яшайди. Уларнинг уйи шунақанги баландки, Кумушойнинг айтишича булутлар бекитиб қўйган вақтларда қуёш улар яшайдиган уйнинг томида бирпас утириб дам олар эмиш. Кумушой шунчалик ақлли қизки, у қўлидаги бармоқларни санашни, қушишни, олишни билар экан. Уйдаги катта ҳарфларда ёзилган ҳамма китобларни ўқиб чиққан. Қўғирчоғи айиқполвон, мушквойни меҳмон қилади, ухлатади. Кейин телевизор кўради, рақс тушиб беради. У, боғчага бормаганлиги учун кунлар шундай утади. Деразага ҳам яқин бормади. Пастга тушиб кетиши мумкин экан. Узи тушиб кетмаслигини билса ҳам ойижониси «тушиб кетасан» деб уришади. Кеча супурги олиб дахлизни супурмоқчи бўлганди, ойижониси «сен ҳали супуришга кичкинасан», деб уришиб берди. Қўғирчоғининг қўйлагини ювмоқчи эди, ҳамма ёгингни хул қилиб шамоллаб қоласан, деб қўлидан совунни олиб қўйдилар. Нега иш қилдирмайдилар? Кумушой сира ҳам тушунмайди. Узи сут ичган пиёлани ҳам «синдириб қўясан» деб, ювдирмайдилар.

Шанба кўни адажониси, эртага сени Бувижонингникига олиб бораман, деб қолдилар. Бу гапни эшитиб Кумушой шошилиб қолди. Ярқираган туфлиси билан, кучукчанинг расми бор қўйлагини кечқурун ястигининг тагига берки-тиб қўйди. Кечаси бир неча марта уйғониб қўйлаги ва туфлисини ушлаб қўйди. Катта кучада машиналар юриши биланоқ уйғониб кетди. — қачон дадам уйғонар эканлар, — деб улар ётган каравотнинг бошига бир неча бор бориб келди. Нега энди катталар доимо кўп ухлашади -я? сира тушунмайди. Сабри тугаб ойижониси уйғонишни ҳам кутмай ўзи билганича кийиниб олди. Ваннага кириб стул қўйди-да юзини, қўлини ювди. Кузига совун кириб кетган бўлса ҳам

йигламади. Нега дейсизми? Ахир у энди катта қиз бўлиб қолганда. Катта ойнанинг олдида сочларини таради. Қўғирчоқлари яшайдиган уйчанинг ичидан кеча дадажониси олиб келиб берган шоколадни олиб румолчасига ўради. Бувижонисига олиб боради. Барибир бувижониси битта кичкина тишлаб яна узига қайтариб берадилар...

Улар тушган автобус жуда ҳам секин юрар, кейин жуда ҳам кўп тухтар экан. «Қачон келамиз», «бувижоним шу ерда яшайдиларми», «келдикми» деб тинмай сўрарди. Барибир ҳам етиб келишди.

ЯХШИ ИШ

Автобусдан тушишлари билан адасининг «Шошил-ма», йиқилиб тушасан», деган гапларини эшитса ҳам «эшитмагандек» Кумушой чопиб кетди Бувижониси машиналар камроқ юрадиган томонда яшайдилар. Кумушой бувижонисининг уйини дарров таниди. Шунинг учун пастдан туриб «Бувижон, Дадажон, мен келдим. Кумушой келди» деб қичқирди.

Бир оз утмай иккинчи қаватдаги дераза очилиб бошига оқ румол ташлаган Бувижонисининг боши кўринди.

— Вой узим ургилай, асал қизим кепти -ку, дедилар улар. Сўнгра иккинчи қаватдаги уйнинг эшиги очилиб яланг оёқ иккала қўлини ёзганича бувижониси тушиб келди.

«Бувижон мен келдим» деди у яна.

Бувижониси уни қўриб турган бўлса ҳам «Ким келди» деб сўрадилар.

— Кумушой келди, — деди.

— Вой болажонимдан узим ургилай, — деб Кумушойни иссиқ бағрига босди. Бувижонисидан атиргга ухшамаган, аммо жуда ҳам ёқимли ҳид келарди. У шундай бувисининг елкасига бошини қўйиб маҳкам қучоқлаганича анча турди. Елкасига

бир неча иссиқ томчилар тушди. Бувисининг бўйнидаги узун томирлари «дук», «дук» уриб кетди.

— Йигламанг бувижон, мен сизга миннима олиб келдим, — деб румолчасига уралган шоколадни бувижонисининг оғзига тутди. Бувижониси бўлса «Оҳ, менинг асалим, менинг шакарим, менинг новвотим» деганича юзларидан упардилар.

Уйга кириб, бувижониси дарров чой қўйиб юбордилар.

Пиёлаларни чаймоқчи бўлгандилар, Кумушой чопиб бориб мен, мен узим, узим юваман деб тагига стул қўйиб бир пасда пиёлаларни ювди. Бувиси қўй болам усти-бошинг ифлос булади, десалар ҳам қўлоқ солмади.

Шу пайт, ие, ие, оббо онажониси дастёр қизинг келиб қолибди-ку, деб Дадажониси кириб келдилар. Кумушойни бағриларига босиб икки бетидан, пешонасидан упиб дарров қўйниларидан қўрт олиб «пуф, пуф»лаб унга тутқаздилар. Кумушой шу кўни йўлақларни супурди. Бувижонисининг румолчасини ювиб берди. Хуллас бувижониси нима иш қилмасин, «узим», «узим» деб иш қилдиргани қўймади. Битта пиёлани қўлидан тушириб юбориб синдирди.

Кумушой қилган ишидан қўрқиб кетиб йиглаб юборди.

Аммо дадажониси, ие, ие, йиглама она қизим, йиглама, қайтанга яхши иш бўлди. Келган балоқазо шунга урсин, деб елкасини силаб пешонасидан упиб қўйдилар.

Лекин дарров кеч бўлиб қолгани яхши бўлмади. Уйига яна ойижониси олдига кетиши керак. Аммо у сира-сира уйига боргиси келмасди.

— Келганинг хўп яхши бўлди, она қизим, келгуси дам олиш кўни аданг олиб келмаса ҳам узим бориб олиб келаман, — дедилар дадажониси.

Кумушой, энди қачон дам олиш кўни буларкин деб бармоқлари билан кўн санашни бошлади...

Жўра МАҲМУД.

МИШ-МИШДАН ИШГА

Миш-миш бозорида нима кўп, миш-миш кўп...

Эмишки, Юнусободдаги бир лицейга икки йил тайёргарлик қўриб ўқишини кўчириб кетган қиз бир ой ичида «меҳмон кўп келар экан, беш қиз сомса, беш қиз торт пишириб берар эканмиз» деб ойисидан гушт ва тухумга пул сурайвериб жонга текканмиш. Бунинг устига мактаб поли чиқиб кетибди, ленолиум қўқдатар эканмиз, деб

1400 сумдан пул йиғишяпти, деганида акалари «биз оддий мактабда ўқиб олим бўлдик, йиғиштир, бундай меҳмон-меҳмон уйнайдиган мактабингни», дейишганмиш. Акбар деган бола Бирликдаги бир мактабда 11-синфни битирганмиш. Уларнинг синфдошлари синф раҳбарининг қўлоғига битирув кечасида тилла зирак, буйнига тилла занжир тақиб қўйганмиш...

Айтгандай «вечер» ҳа-

қида. Шу «вечер»лари ҳам жонга текканмиш. Мактабда имтиҳон тайёргарлиги дастурхон тайёргарлигига айланиб кетганмиш. Кимдир ош дамлаб келармиш, кимдир сомса «Маҳаллангизда сумалак қилаётганлар борми, олиб келингллар», «Кимнинг гилоси пишди? Узуми-чи? Пишмаган бўлса, икки уч киши бўлиб бозордан сотиб олингллар», дермиш ўқитувчи. Аммо кимё фанидан бўладиган имтиҳонда жис-

моний тарбия, математика, она тили... камида ун фан ўқитувчиси бир-бирини меҳмон қилармиш. Яна «тортни бўлмангллар, директоримиз уйига олиб кетадилар», деб ҳам туришармиш. Яқинда шу директор «Краска керакмасми? Эллик литр бор», — деб бир онага айтаётганларини кимдир эшитиб, қолганмиш.

Чунки утган йили беш юз сумдан краска учун пул йиғиб олишган экан-да! Ундан олдинги йили ҳам. Аммо мактаблари ханузгача «краска»ланмаганмиш...

Дарсдан кейин имтиҳон учун билет саволларини ёзишга ўқитувчи маълум вақт сарфлайди. Кетидан 20 сумдан йиғиб бераркансизлар, деб қолармиш синфбоши. Очиғи, реферат ёзавериб, фломастер, елим, туш сотиб олиш учун пул сарфлайвериб, ўқувчилар йил буйи қийналганмиш. «Ўқитувчиларнинг кўргазмасини кўпайтираркансизлар-да, бекорга вақт сарфлаб. Ундан кўра ўқитувчилар сабоқ беришса, нутқингизни устириб саволжавобга утса бўлмайди-ми?» — дермиш уйдаги бобо, бувилар.

Меҳнат хонасини бешташига,
Компьютерга,
Яна қатор-қатор

фан кабинетларига.. пул керакмиш! Утган йили олган дераза пардалари ҳам сузилиб офтобда рангсизланиб қолганмиш. Кимнингдир синглиси бошлангич синфни битирганига ўқитувчига синфдошлари билан бирлашиб, гилам совға қилганмиш. Алифбени таниганлар эса ҳарф таниганларга биллур ва-

за берганмиш...

Бу миш-мишлар қанчалар ҳақиқатга яқин билмадим, бироқ яқинда қишлоққа борганимда газдан олов чиқиб уйи ёниб кетган бир ўқитувчига, унинг оиласига уйини тиклаш учун бутун туман ўқитувчилари пул йиғиб берганини эшитиб, одамларни бирлаштираётган, меҳроқибатни уйғотаётган бугунги қийин иқтисодий аҳволимиздан уксинмай ҳам қўйдим.

Ростдан ҳам бозор иқтисоди одамларни исрофгарчиликдан анча тортиб, иқтисод қилишга, тежаб-тергашга, ҳар бир нарсга қадр қўзи билан қарашга ургатди. Ахир иқтисод қилиш ҳам пайгамбарликнинг 24 фазилатларидан бири экан.

Асли ҳар бир давр уз дарсини бериб кетади. Бугун уз партасини уз

пулига таъмирлаган бола унга чизмайди, синдирмайди. Китобларга ҳам ҳурмат билан қарашни анча унутиб қўйгандик. Мана энди уз пулига китоб олиб ўқийётганлар қанча. Бу албатта илмнинг хурматини ҳам оширади.

Айрим ўқитувчи-ўқувчилар таъмирлаш ишларини уз зиммаларига олганлар. Хўш, бунга қандай эришилмоқда?

Улар таъмирлаш бригадаларини тузиб, тадбиркорлик йўлларини излаб топмоқдалар. Тошкент шаҳар, Сирғали туманидаги Ҳамид Олимжон номидаги мактаб ўқувчилари ана шундай ажойиб ташаббус билан кўзга ташланмоқдалар. Сиз суратда кўриб турганингиз, ушбу мактабнинг ходими Мамажон Абдуллаев ва ташаббускор ўқувчилар Дилшод Тулаганов ҳамда Баер Нигматовлар мактаб полларини буёқлаш ишлари билан машғуллар.

Ёшлар уз имкониятларини кенгрок очишлари учун йўллар кўп, гап уша йўлларни излаб топишда.

Азизлар! Келинг, энди биз ҳам миш-мишдан ишга утайлик!

ПОСБОНЧА.

АЖИБ САОДАТ

Шеърият бўстони ажойиб гуллар билан безанмишдур ва ажиб булбулар хонишида қўшиқлар тингламишдур...

Қандайин гўзал саодатки, бугун бу бўстонга яна янги булбулар ўз овозини намоиш этиш учун келибди. Биз уларга бу бўстондаги янграқ овозларингиз сўнамсин, - деймиз.

ҚАЛБИ ПОК ИНСОН СИЗ

*Кўзларингиз тўла меҳрга, нурга
Қалбларингиз тўла илиқ туйғуга.*

Ҳар битта сўзингиз ўхшар сирларга

Қалби пок инсонсизсиз буюк устоз.

Муқаддас мактабнинг зиёси бўлиб,

Келажак авлодга йўлбошчи, устоз.

Шогирдлар меҳридан юраги тўлиб,

Эзгулик уругин сочгайсиз устоз.

Шу юртнинг бир кичик

Фарзанди бўлиб, Фарзандлик бурчимни

бажарсам, устоз. Олқишлайсиз мени

қувончла кулиб Орзуингиз рўёб

бўлгандек, устоз. Мадҳингизни куйлаб

мен ҳам ушбу кун Мунаввар бир тонгда

қаламим тутдим. Сиз учун муносиб сўз

тополмасдан, Муаллимни қалбга

даҳо деб битдим.

СУРХОН АЁЛИ.

Барчинойнинг гурури бор

Унинг ҳар-бир сўзида Бу ҳаётга ишончи

Балқиб турар кўзида Алпомишга алла

айтган Ҳатто унинг ўзида,

Қалби пок, имони бут Бу- сурхон аёлидир.

Нур ёгилиб туради Қуёшдек юзларидан

Сўзлаганда кўп маънолар

Англайсиз сўзларидан Эзгуликка

йўлдошлигин Билгайсиз кўзларидан

Қалби пок, имони бут, Бу- сурхон аёлидир.

Гар куйласа жўр бўлади

Булбуллар куйларига Ҳатто олам

махлиёдир Сўзласа сўзларига

Яратганинг ўзи мадад

Бўлсинда ўзларига Қалби пок, имони бут

Бу- сурхон аёлидир. Умида БОҚИЕВА,

Сурхондарё вилояти, Сариосиё тумани,

32-ўрта мактаб.

ОРЗУ

Мунисгинам капалагим

Беозорим, гул малагим

Гулга зорим, гул тилагим

Умри бир кун, бир зумгинам.

Сен бўлмасанг гуллар ҳомуш

*Гул тонгни ҳам кўрмайди хуш
Кўринмасанг гуллар беҳуш,
Мағрур учгин беозор қуш.*

ЛОЛА

*Лола гулим, шоҳ гулим,
Гуллар ичра, моҳ гулим
Баҳорнинг илк чечаги,*

*Тоғу тошлар безаги. Шабнамга тўлган жомсан,
Шоирларга илҳомсан. Билсанг, дўстинг*

*инсондир. Бизнинг боғларга тушгин,
Кўшиқ бўлгин сен жўшқин.*

Дилдора КОМИЛОВА, Самарқанд вилояти, Жомбой тумани, 7-синф ўқувчиси.

Мактублар қутиси

Салом, «Тонг юлдузи»! Сени ўқувчилик йилларим севиб ўқирдим. Ўзим Тошкентдаги 193-мактабни битирганман.

Ўша йили ТошДУга ҳужжат тоштириб кира олмадим. Орзуим ижодкор бўлиш эди. Начора, ҳозир уй бекасиман. Фарзандларимга сенинг ҳар бир саҳифангни мароқ билан ўқиб бераман. Эсимда, 1978-79 йиллари Ўзбекистон радиоси қошида очилган ёш шоирлар тўғарагига аъзо эдим, ўшанда сеvimли шоиримиз Қуддус Муҳаммадий шеър ёзиш учун, ижодкор бўлиш учун фақат журналистика факултетида ўқиш шарт эмас. Менинг ўзим табиатшуносман, -дегандилар.

Қадрли «Тонг юлдузи». Сенга ўз машқларимдан жўнатаяпман. Лозим топсанг, эълон қиларсан.

Сенинг нусхаларинг мамлакатимиз болалари соничалик кўп бўлишини чин дилдан тилаб қоламан.

ОАМА

*Олма қоқар бир бола,
Кўзлари ола кула.
Аммо олма тушмайди,
Хали гўра, пишмайди.
Шамол бўлса тушарми,
Олма юмалоқ шарми?
Ёки ёнгоқдек қаттиқ,
Бола кўзлари интиқ...*

*Шу пайт унинг бошига
Олма эмас, тош тушиди.
Ўзи отган тошига
Ўзи мўлжалга тушиди.*

***

*Богимга ўтказдим гул,
Унга шайдоодир булбул.
Саҳардан то шом сайрар
Сайрашидан дил яйрар.*

Лобар ҚОДИРОВА.

КАПАЛАК

*Кел капалак, богимга,
Гуллар очилди, келгил.
Менинг қувноқ чоғимга,
Хуш бўй сочилди келгил!
Келсанг агар мен томон,
Қанотингга бўйлардим.
Куй чалиб омон, омон,
Болаликдан сўйлардим.
Кел капалак, богимга...*

ШЕЪРИЙ ТОПИШМОҚЛАР

1. Қизалоқлар тақар келганда баҳор,
Сочлари ёйилган, у жуда беҳол.
Мажнун каби у ҳам кутади бир ёр,
Ҳомуш турган дарахт гўзал.....
2. Ҳисоб-китобнинг кони,
Ибратли сўз макони,
«Ўқинг» деб қилар хитоб,
Унинг номидир.....
3. Гўзал баҳор элчиси,
Хумо қуш эгачиси,
У келса эшикни оч,
Удир дўстинг.....
4. У бир қуш, етолмассан,
Кўнглингдаги минг инжу,
У овдир, сен- овчисан,
Тутқич бермас у.....

Дилфуза АҲМЕДОВА.
Бухоро вилояти, Шофиркон туманидаги
1- гимназия ўқувчиси,

<p>ТОНГ ЮЛДУЗИ Муассислар: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ДАВЛАТ МАТБУОТ КҮМИТАСИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ, "СОҒЛОМ АВЛОД УЧУН" ХАЛҚАРО ХАЙРИЯ ҲАМФАРМАСИ</p>	<p>Бош муҳаррир: Умида АБДУАЗИМОВА ТАХРИР ХАЙЪАТИ: Муртазо СУЛТОНОВ, Жаббор РАЗЗОҚОВ, Гулнора ЙУЛДОШЕВА, Ҳоғам АБДУ- РАИМОВ, Инқилоб ЮСУПОВ, ДАДАХОН ЁКУБОВ, Мир- шоҳид МИРҲАМИДОВ, Су- натилла ҚУЗНОВ, Феруза ОДИЛОВА.</p>	<p>"ЁШ ИҚТИСОДЧИ" ИЛОВАСИНИ ТАЙЁРЛАГАНЛАР: Музаффар ПИРМАТОВ, Раъшан ҚАМБАРОВ, Асқар ШОКИРОВ, Махлис МИРСОАТОВА</p>	<p>IBM компютерида терилди ва саҳифаланди. Офсет усулида босилди. Ҳажми 1 босма табоқ Буюртма — Г-094. 46.496 нусхада босилди. Қоғоз бичими — А-3. Босишга тоштириш вақти 19.00 Тоштириш — 18.30 Навбатчи: Гулжамол АСҚАРОВА</p>	<p>• Рўйхатдан ўтиш тартиби № 000137 • Манзилимиз: 700083, • Тошкент шаҳри, • Матбуотчилар кўчаси, 32уй. • Нашр кўрсаткичи: № 64563 • Телефон: 1-33-44-25 1-36-57-91 1-36-54-21</p>
---	---	---	--	---